

İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çokkültürlü Eğitime Dayalı Olarak Uygulanan Etkinlikler İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*

A Study on the Opinions of Primary School 4th Grade Students on Activities Performed on the Basis of Multicultural Education

Serkan ASLAN**

Birsel AYBEK***

Received: 25 November 2017

Accepted: 11 December 2017

ABSTRACT: The purpose of this research is to determine the views of the 4th grade students of primary school on activities based on multicultural education. In the research, as one of the qualitative research designs, phenomenology was used. The participants of the research consist of 10 students from the 4th grade of primary school in a province of the Eastern Anatolian Region during the school year of 2015-2016. Convenience sampling method as one of purposeful sampling was used in the research. In the research, data was collected using a semi-structured interview form as one of the interview methods. As one of the qualitative analyses, descriptive analysis was used in the analysis of the data. Various strategies were used to ensure validity and reliability in the research. As a result of the research most of the students have indicated that they had learned new information thanks to the activities which were implemented, that they had acquired tolerance, that they started to help disabled persons in their daily lives, that they would be pleased to act on the drama concerning violence to women, that they would feel respect for individuals with different cultural characteristics and that they would help disabled individuals around them and at they could use what they learned in the social studies lessons.

Keywords: multiculturalism, multicultural education, constructivism.

ÖZ: Bu araştırmanın amacı, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nin bir ilinde ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören 10 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılarak öğrenciler belirlenmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmada geçerliği ve güvenilirliği sağlamak için çeşitli stratejileri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğu uygulanan etkinlikler sayesinde yeni bilgiler öğrendiklerini, hoşgörü değerini kazandıklarını, günlük hayatlarında engelli bireylere yardım etmeye başladıklarını, kadına şiddet ile ilgili dramayı severek yaptıklarını, günlük hayatlarında farklı kültürel özellikteki bireylere saygı duyacaklarını ve çevrelerindeki engelli bireylere yardım edeceklerini, farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı hoşgörülü olacaklarını ve öğrendiklerini sosyal bilgiler dersinde kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Araştırma bulgularına dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim, yapılandırmacılık.

* This study was produced from the first author's doctoral dissertation.

** Corresponding Author: Dr. (Teacher), Ministry of National Education, Elazığ, Turkey, aslan.s1985@gmail.com

*** Asst. Prof. Dr., Cukurova University, Adana, Turkey, aybek@hotmail.com

Citation Information

Aslan, S. & Aybek, B. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 11(1), 58-82.

Giriş

Yirminci yüzyılda yaşanan savaşlar, doğal afetler gibi nedenlerle insanlar buldukları çevreden başka yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu durumun neticesinde farklı kültürel özelliklere sahip bireyler bir arada yaşamaya başlamıştır. Yirmi birinci yüzyılda ise bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler sayesinde dünya küçük bir köy haline dönüşmüştür. Bu durumda küreselleşme kavramını ortaya çıkarmıştır. Yirminci ve yirmi birinci yüzyıllarda yaşanan bu gelişmeler ya çok uluslu devletlerin ortaya çıkmasına neden olmuş ya da mevcut devletlerin çok uluslu bir yapıya dönüşmesini sağlamıştır. Nitekim yaşanan bu gelişmeler sonucunda bugün için insanlar geçmişte hiç olmadığı kadar iç içe yaşamakta, çoğu ülke kültürel bakımdan önemli çeşitlilikler göstermektedir. Bu durumda, karşımıza çokkültürlülük kavramını çıkarmaktadır.

American Psychological Association [APA] (2002) tarafından çokkültürlülük "ırk, etnisite, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellik, sosyal sınıf, eğitim, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların tanınması" şeklinde tanımlanmıştır. Ergin (2000), çokkültürlülüğü "birleşik bir toplum içinde farklı kültürlerin yahut kültürel kimliklerin, tek bir ulus yahut bir devlet olarak korunması" şeklinde ifade etmektedir. Çokkültürlülük, 1960'lı yıllarda ABD ve Avrupa'da toplumsal çeşitliliğin artması sonucunda insan hakları hareketlerinin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Başbay & Bektaş, 2009). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan göçlerin ve etnik çatışmaların sonucunda artan kimlik, dil, kültür farklılıklarının üstesinden gelebilmek amacıyla da çokkültürlülük, Batılı ülkeler özelinde uygulanabilir bir politika halini alabilmiştir (Yanık, 2012).

Çokkültürlü bir yapıya sahip toplumlarda, farklı kültürel özellikler eğitimi de etkilemiş ve çokkültürlü eğitim kavramı ortaya çıkmıştır. Banks, Cookson, Gay, Hawley, Irvine, Nieto, Schofield ve Stephan (2001) çokkültürlü eğitimi "farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatları yaratmaya çalışan ve bunun için de tüm okul ortamını değiştirmeye, yeniden yapılandırmaya uğraşan bir fikir, bir eğitim reformu ve bir süreç" olarak tanımlamışlardır. Gay (1994) ise "tüm öğrencilerin akademik başarıda eşit şansının olması için, eğitim kurumlarının yapısının değiştirilmesini amaçlayan bir düşünce ve eğitim reformu hareketi ve süreci" şeklinde tanımlamıştır. Nieto ve Bode'ye (2011) göre çokkültürlü eğitim "demokratik değerleri ve amaçları, kültürel çoğulculuğu, sosyal adaleti ve öğrencilerin sosyal, kişisel ve entelektüel gelişimlerini temel alan eğitimidir." Çokkültürlü eğitim, çokkültürlülüğün eğitim boyutunu ifade eder. Tüm öğrencilerin farklılıklarına bakılmadan (dil, din, ırk, yaş, cinsiyet, ekonomik düzey, sosyal sınıf) eğitimden eşit bir şekilde faydalanmasını sağlayan eğitim reformudur (Banks, 2013). Mwonga'ya (2005) göre çokkültürlü eğitim, toplumun çoğunluğu tanıyan ve marjinal grupların kamu eğitimini ön plana çıkarmaya çalışan, demokratik vatandaşlık eğitimidir.

Türkiye'de 2005-2006 eğitim-öğretim yılında öğretim programları yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak geliştirilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım ile çokkültürlü eğitim, işbirliğini, uzlaşmayı, kültürü, bilginin değişkenlik, geçicilik ve durumsallığını temel alan bir özelliğe sahip olması bakımından birbiriyle örtüşen yönleri vardır (Şimşek, 2004, s. 135). Yapılandırmacı yaklaşım ile demokratik ve adil bir öğretme-öğrenme ortamı oluşturulmakta ve bu ortam sayesinde dezavantaja sahip

öğrencilerin eğitim ve öğretime etkili bir şekilde dâhil olması hedeflenmektedir (Harris & Graham, 1994, s. 245). Yapılandırmacı yaklaşımda bireyin bir durumu anlamlandırması, geçirmiş olduğu deneyimler ile sıkı ilişki içindedir. Bu nedenle, öğrenciler öğretme-öğrenme ortamına kendi deneyimleriyle ve bu deneyimlerden oluşmuş bilişsel yapılarıyla gelirler (Arslan, 2007, s. 46). Diğer bir deyişle öğrenciler, öğretme-öğrenme ortamına kendi kültürel özelliklerini taşırlar. Nitekim Kathryn (1998, s. 312) tarafından yapılandırmacı yaklaşımın kültürel farklılıklara sahip öğrencilerin bilgi ve deneyimlerini dikkate aldığını ve öğretme-öğrenme ortamını bu farklılıkları dikkate alarak tasarlanması gerektiğini ileri sürer. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin işbirliği içerisinde birbirleriyle yardımlaşarak ve diyalog kurarak bilgi ve deneyimlerini paylaşma imkânı sunmaktadır (Brooks, 1990, s. 70). Kısacası yapılandırmacılık, toplumsal değişim için bir güç olan bireylere saygılı etkileşimler ve ortamlar, çeşitlilikler, ebeveyn ortaklıkları ve çoklu bakış açısına sahip olma gibi temaları tasarlaması (Carlson, 1999, s. 217) yönüyle çokkültürlü eğitim uygulamalarıyla birçok noktada buluşmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de 2005’te uygulamaya konulan programların çokkültürlü eğitimin özelliklerini yansıtması daha çok yapılandırmacı anlayışın ürünü olduğu söylenebilir (Arslan, 2016). Bununla birlikte 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan ilköğretim programında çokkültürlü eğitime yeterince yer verilmediğini belirten araştırmalar da mevcuttur (Cırık, 2008, s. 36). İlkokul programları incelendiğinde, doğrudan çokkültürlü eğitim ile ilgili kazanımlara yer verilmediği, ancak dolaylı olarak çokkültürlü eğitim ile ilgili kazanımların olduğu görülmüştür. Son yayınlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Kültür ve Miras” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında çokkültürlü eğitime vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Cırık (2008) ve Açıkalin (2010) çalışmalarında ortak olarak son yayınlanan sosyal bilgiler programında çokkültürlü eğitime yer verildiğini belirtmektedirler. Ancak Cırık (2008) tarafından yapılan araştırmada, ilkokul programlarında çokkültürlü eğitimin yeterli olmadığı saptanmıştır.

Türkiye’de çokkültürlü eğitimle ilgili olarak son yıllarda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, çokkültürlü eğitim ile ilgili olarak öğretmen adaylarının kültürel zekâları (Yaşar-Ekici, 2017), eleştirel düşünme eğilimleri (Aybek & Aslan, 2015), küresel vatandaşlıkla (Durmuş, 2017), epistemolojik inançlarıyla (Türkan, Aydın & Öner, 2016) ilişkisini; öğretmenlerin özyeterlik algılarını (Başarı, 2012) görüşlerini (Aslan, 2017a; Boydak-Özan & Şengür, 2017), tutumlarını ve algılarını (Başarı, Sarı, & Çetin, 2015; Bulut, 2014; Marangoz, 2014; Taştekin, Yükçü-Bozkurt, İzoglu, Güngör, Uslu-Işık, & Demircioğlu, 2016), sosyal zekâ kavramları ile ilişkisini (Akman & Akman-İmamoğlu, 2017), öğretmen yeterliklerini (Başbay & Bektaş, 2009); ortaokul öğrencilerinin çokkültürlü eğitime yönelik algı ve farkındalıklarını (Ateş, 2017) inceleyen araştırmalara rastlanmıştır. Türkiye’de alanyazın incelendiğinde daha çok nicel araştırmaların, az sayıda da nitel araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Alanyazında, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşlerini inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu da, araştırmacılar tarafından bir eksiklik olarak görülmüştür. Çokkültürlü yapıya sahip olan ülkemizde, çokkültürlü eğitim ile ilgili öğrencilerin görüşlerinin alınması önem arz etmektedir. Öğretim programları hazırlanırken eğitimin en büyük paydaşlarından biri olan öğrenci görüşlerine de başvurulması gerekmektedir. Bu nedenle, yapılan bu araştırma sonuçlarının öğretim programları hazırlanırken

çokkültürlü eğitimi dikkate alarak düzenlenmelerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca yapılan bu araştırma sonuçlarının program geliştirme uzmanlarına ve sınıf öğretmenlerine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin uygulanan etkinlikler hakkında görüşleri nelerdir?
2. Öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonucunda kazanmış oldukları değerler ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonucunda hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğu ile ilgili görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin severek yaptığı etkinlikler ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Öğrencilerin zorlanarak yaptıkları etkinlikler ile ilgili görüşleri nelerdir?
6. Öğrencilerin etkinlikler sayesinde öğrendiklerini günlük hayatlarında nerelerde kullanabilecekleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
7. Öğrencilerin, uygulanan etkinlikler sonrasında farklı kültürlere sahip bireylere yönelik duygu ve düşüncelerinde ne gibi bir değişiklik olduğu ile ilgili görüşleri nelerdir?
8. Öğrencilerin uygulan etkinlikler sonrası öğrendiklerini hangi ders veya derslerde kullanabileceği ile ilgili görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma, bireylerin kendi bakış açısından algı ve deneyimlerini ön plana çıkarmayı amaçlayan bir araştırma desendir (Ersoy, 2016, s. 55). Bu araştırmada da, öğrencilerin çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşleri ortaya konulmaya çalışıldığından fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Elazığ ilinde, bir devlet okulunda, ilkokul dördüncü sınıfta öğrenim gören 10 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılabilirlik ve elverişlilik esasına dayalı olan uygun örnekleme yönteminde araştırmacı, ihtiyaç duyduğu büyüklükteki örnekleme ulaşınca kadar en kolay ve ulaşılabilir deneklerden veri toplar (Berg, 2001; Gürbüz & Şahin, 2015). Bu araştırmada da, araştırmacılar tarafından kolay ve ulaşılabilir ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin beşi kız, beşi erkektir. Öğrencilerin annelerin çoğu ev hanımıdır ve babalarının çoğu esnafır. Anneleri ilkokul, ortaokul ve lise mezunu, babaları ise lise ve üniversite mezunudur.

Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Verilerin Toplanması

Araştırmada, görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşme, nitel araştırmada sık kullanılan veri toplama araçlarından birisidir. Görüşme, sözlü iletişim

yoluyla veri toplama tekniği olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2012, s. 165). Görüşme yoluyla bireylerin bir konu veya duruma ilişkin deneyimleri, tutumları, algıları ve düşünceleri gibi gözlenmeyen, ancak bir araştırma için önem taşıyan unsurların anlaşılabilmesi hedeflenmektedir (Merriam, 2009; Yıldırım & Şimşek, 2011). Araştırmada görüşme yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu yöntemde tıpkı yapılandırılmış görüşmelerde olduğu gibi daha önceden belirlenmiş sorular vardır. Fakat bu yöntemin farkı, soruların belirli bir sırayı takip etmemesi ve daha önceden belirlenmemiş ek soruların sorulabilmesidir (Bilim, 2015, s. 237). Araştırmada görüşme soruları ilgili alanyazın taranarak oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu Çukurova, Yıldız Teknik ve Fırat Üniversitelerinde görev yapan altı öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuştur. Öğretim üyelerinin görüşleri neticesinde görüşme formuna son şekli verilmiştir. Daha sonra öğrenci görüşme formu iki sınıf öğretmenine ve iki dördüncü sınıf öğrencisine inceletilmiş, öğretmenlerden ve öğrencilerden gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme yapılırken ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Her bir görüşme ortalama 20 dakika sürmüştür.

Uygulanan Etkinlikler

Uygulama, 2015-2016 eğitim-öğretim akademik yılının güz döneminde Elazığ ilinde, bir devlet ilkokulunda öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı olarak çokkültürlü eğitim ile ilgili etkinlikler hazırlanmış ve bu etkinlikler öğrencilere uygulanmıştır. APA (2002) tarafından yapılan çokkültürlülük tanımı ve ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin özellikleri dikkate alınarak temalar belirlenmiştir. Bu temalar ve etkinlikler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1

Temalar ve Etkinlikler

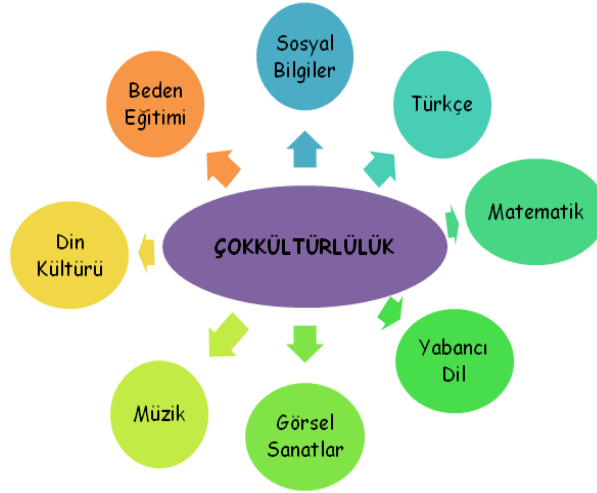
Temalar	Etkinlikler
Birey ve Toplum	Efsane ve masalları araştırma, değer çizgisi, değerler eğitimi, görsel sanat teknikleri ile ilgili etkinlikleri poster, araştırma yapma
Cinsiyet	Sütun grafiği, grup çalışması, slogan yazma, resim yapma, hikaye yazma, beyin fırtınası tekniği, afiş hazırlama, drama
Dil	Drama, selamlaşım etkinliği, türkü ve şarkı söyleme
İnanç	Drama, değerler eğitimi, film izleme, şarkı ve türkü söyleme, araştırma yapma
Sosyo-Ekonomik Durum	Değer çizgisi, şiir ve hikaye yazma, resim yapma, şarkı yazma, drama
Engelli Olma	Çay etkinliği, drama, şiir ve hikaye yazma, altı şapka, film izleme, tartışma yöntemi, araştırma yapma, resim yapma

Birey ve toplum temasında; bireyin kendi kültürel özelliklerini ve çevresinde yaşayan diğer bireylerin kültürel özelliklerini öğrendiği etkinlikler hazırlanmıştır. Kendi kültürlerine ve farklı kültürlerle ait efsaneleri, masalları araştırıp sınıfta sunmaları istenilmiştir. Ayrıca değer çizgisi etkinliği yapılarak farklı kültürel özelliklere sahip bireylere neden saygı gösterilmesi ve hoşgörü ile yaklaşması gerektiği tartışılmıştır. Kendi kültürüne ve farklı kültürlerle ait özellikleri ile ilgili (gelenek, görenek, kıyafet, oyun vb.) görsel sanat tekniklerini kullanarak özgün bir poster tasarımları sağlanmıştır. Cinsiyet temasında; çevrelerindeki kadın ve erkek sayılarına yönelik sütun grafikleri oluşturmaları ve bu grafikleri sunmaları sağlanmıştır. Çevrelerinde kadına şiddet ile ilgili yaşanan sorunlar ile ilgili grup çalışmasına dayalı olarak araştırma yapmaları istenilmiştir. Kadına şiddetin önlenmesine yönelik öğrencilerin slogan yazmaları istenilmiş ve sorunla ilgili görsel sanatlar dersinde resim yaptırılmıştır. Beyin fırtınası tekniği kullanılarak kadına şiddetin nasıl önlenebileceği ile ilgili öğrencilerden görüşler alınmıştır. Ayrıca kadın ve erkek kelimelerin İngilizce karşılığı öğretilmiş, İngilizce kadına şiddet ile ilgili afiş hazırlamaları ve kadına şiddet ile ilgili drama yapmaları istenilmiştir. Dil temasında; öğrencilerin çevrelerinde konuşulan farklı diller tanıtılmış ve her dilin önemli ve değerli olduğu kavratılmaya çalışılmıştır. Öğrencilere farklı dillerde nasıl selamlaşıldığı ile ilgili etkinlikler uygulanmıştır. Farklı dillere ait türküler ve şarkılar söylenilmiştir. Engelli temasında; çevresindeki engelli bireylere sevgi ile bakmasına yönelik etkinlikler yapılmıştır. Sınıfa engelli sandalyesi getirilerek engelli bireylerin hangi sorunlarla karşılaştıkları yaparak yaşayarak gösterilmeye çalışılmıştır. Engelli bireylerin yaşamış oldukları sorunlara yönelik kısa filmler seyrettirilip bu filmler hakkında konuşulmuştur. Engelli bireylerin yaşamış oldukları sorunlara yönelik öğrencilere şiir ve hikâyeler yazdırılmıştır. Tartışma yöntemi işe koşularak öğrencilerin engelli bireylerin yaşamış oldukları sorunlara çözüm önerileri geliştirmeleri sağlanılmıştır. Öğrencilerden engelli bireylerin sanatta, sporda vb. başarılarına yönelik araştırma yapıp sınıfta sunum yapmaları istenilmiştir. Ayrıca görsel sanatlar dersinde engelli bireylerin yaşamış oldukları sorunlar ile ilgili resim yapmaları istenilmiştir. İnanç temasında; öğrencilerin çevrelerinde farklı inanca sahip bireylerinde yaşadıkları anlatılmış ve bu inançlar ile ilgili bilgi verilmiştir. Öğrencilerin farklı inanca sahip bireylere saygı duyulması ve hoşgörü ile ilgili yaklaşılması gerektiği ile ilgili etkinlikler yapılmıştır. Hz. Muhammed'in (SAV), Hacı Bektaş Veli'nin ve Mevlana'nın hayatlarından örnekler verilerek farklı inanca mensup bireylere neden saygı duyulması gerektiği anlatılmıştır. Farklı inançlar ile ilgili kısa filmler izlettirilmiş ve drama yapmaları istenilmiştir. Çevrelerindeki farklı inançlara ait ezgileri araştırıp sınıfta seslendirmeleri istenilmiştir. Sosyo-ekonomik durum temasında; çevresinde farklı sosyo-ekonomik duruma sahip bireylerin olabileceği ve durumun doğal olduğu anlatılmıştır. Öğrencilerin bu farklılıklara saygılı olması gerektiği ile ilgili değer çizgisi etkinliği uygulanmıştır. Öğrencilerden farklı sosyo-ekonomik duruma sahip bireylerin yaşamış olduğu sorunlar ile ilgili hikâye ve şiir yazmaları, resim yapmaları, şarkı yazmaları istenilmiştir. Öğrencilerden çevrelerinde farklı sosyo-ekonomik duruma sahip bireylerin karşılaştıkları sorunlar ile ilgili drama yapmaları istenilmiştir.

Hazırlanan disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı etkinlikler, alanında uzman beş öğretim üyesine, iki sınıf, bir Türkçe, bir İngilizce, bir sosyal bilgiler, bir matematik, bir müzik, bir din kültürü, bir beden eğitimi ve bir müzik öğretmenine sunulmuş ve öğretim üyelerinin ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda hazırlanan

öğretim programında gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Uygulama toplam 12 hafta sürmüştür. Etkinlikler uygulandıktan sonra öğrencilerle görüşmeler yapılmış ve öğrencilerin uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşleri alınmıştır. Çokkültürlü eğitime dayalı olarak geliştirilen disiplinlerarası öğretim programının kazanım, içerik ve öğretme-öğrenme süreci boyutları sekiz disiplin ile ilişkilendirilerek oluşturulmuştur. Şekil 2'de bu sekiz disipline yer verilmiştir:

Şekil 2. Çokkültürlülük Kavramının Disiplinlerarası Bileşenleri

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temele alınarak analiz edilir (Ekiz, 2009, s. 75). Öğrenci görüşme formundaki sorular temele alınarak kodlamalar yapılmış ve bu kodlar bir araya getirilerek sorulara dayalı olarak temalar oluşturulmuştur. Öğrencilere ait görüşmeler katılımcıların görüşme formunda verilen sıra numarasına göre kodlanmış, öğrenciler için Ö1, Ö2.. şeklinde kodlar kullanılmıştır. Verilerin analizinde Nvivo 11 programı kullanılmış ve elde edilen bulgular grafiklerle sunulmuştur.

Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için çeşitli stratejiler bulunmaktadır. Araştırma kapsamında aşağıdaki stratejiler kullanılmıştır:

- ✓ Araştırmada, katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek araştırmanın inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır (Johnson & Christensen, 2012),
- ✓ Araştırmada, katılımcılar ve araştırma ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir (Polit & Back, 2010),
- ✓ Araştırmada, elde edilen bulguların tamamı yorum ve genelleme yapılmadan doğrudan okuyucuya sunulmuştur (Güler, Halıcıoğlu & Taşgın, 2013).
- ✓ Araştırmada, doğrudan alıntılar yapılarak katılımcıların ifadelerine yer verilerek okuyucuların karşılaştırma yapmalarına olanak sağlanmıştır (Güler, Halıcıoğlu & Taşgın, 2013).
- ✓ Araştırmada, yapılan kodlamalar alanında uzman iki öğretim üyesine sunulmuş ve bu iki öğretim üyesinin uyum düzeyleri [Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş

Ayrılığı)] $65/65+4=94$ bulunmuştur. Miles ve Huberman (1996) tarafından, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyuşumun .90 ve üzerinde olması gerektiği belirtilmiştir.

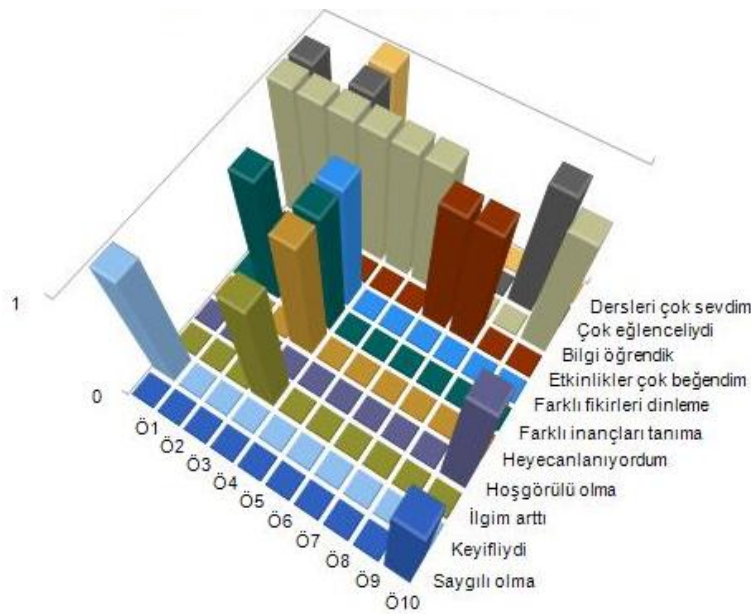
Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde bulgular, alt problemlere dayalı olarak sunulmuştur.

Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler Hakkında Görüşleri

Grafik 1'de öğrencilerin uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 1. Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler İle İlgili Görüşleri

Grafik 1 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 7) uygulanan etkinlikler sayesinde yeni bilgiler öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinliklerde; saygılı olmayı öğrendiklerini (f: 1), keyif aldıklarını (f: 1), derslere ilgilerinin arttıklarını (f: 1), hoşgörülü olmayı öğrendiklerini (f: 1), derse heyecanlanarak başladıklarını (f: 1), farklı inançları tanıdıklarını (f: 2), farklı fikirleri dinlediklerini (f: 1), etkinlikleri çok beğendiklerini (f: 3) ve dersleri çok sevdiğini belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Çevremizdeki farklı inançları tanıdım. Örneğin Aleviliği öğrendim. Alevilerin semah döndüğünü öğrendim. Mevlevilerde semah dönüyordu. Derslerde birçok bilgi öğrendik. Bunları bilmiyordum daha önce." Ö:2

"Bilgi öğrendim. Mevlevilerle ilgili bilgi öğrendim. Parmaklarının arasına çivi alıyorlarmış öyle dönüyorlarmış önce. Dersler çok eğlenceliydi. En çok bu derste eğlendim. Dersleri çok sevdim." Ö:3

"Benim derslere ilgim arttı. Daha çok derse katılıyorum. Bu ders başladığında çok heyecanlanıyordum. Siz bu derste bize farklı dinleri öğrettiniz. Bilgi sahibi oldum. Ayrıca grup çalışmalarında farklı fikirler oldu. Bende farklı fikirleri dinlemeyi öğrendim." Ö:4

"Ben tüm etkinlikleri çok beğendim. Çok güzellerdi." Ö:7

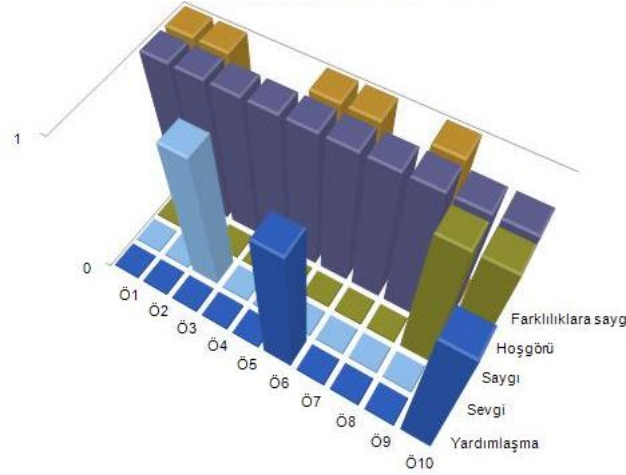
"Dersler çok eğlenceli geçti. Ben derslerde çok eğlendim." Ö:9

"Ben saygılı olmayı öğrendim. Farklı insanlara hoşgörülü olmayı öğrendim. Birçok bilgi öğrendik." Ö:10

Etkinlikler Sonrasında Kazanılan Değerler

Grafik 2'de öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonrasında kazandıkları değerler ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 2. Öğrencilerin Kazanılan Değerler ile İlgili Görüşleri

Grafik 2 incelendiğinde öğrencilerin uygulanan etkinliklerde en çok hoşgörü değerini (f: 10) kazandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinlikler sayesinde farklılıklara saygılı olma (f: 5), saygı (f: 2), yardımlaşma (f: 2) ve sevgi (f: 1) değerlerini kazandıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Hoşgörülü olmayı öğrendim. Farklı dile, inanca hoşgörülü ve saygılı olmayı öğrendim." Ö:2

"Etkinliklerde sevgi ve hoşgörü değerini kazandım." Ö:3

"Ben derslerde farklılıklara saygıyı ve hoşgörülü olmayı öğrendim. Şimdi farklı insanlara daha saygılıyım ve hoşgörülüym." Ö:5

"Fakirlere, engellilere yardım edilmesini kazandım. Farklı inançlara, dillere saygılı ve hoşgörülü olmayı kazandım." Ö:6

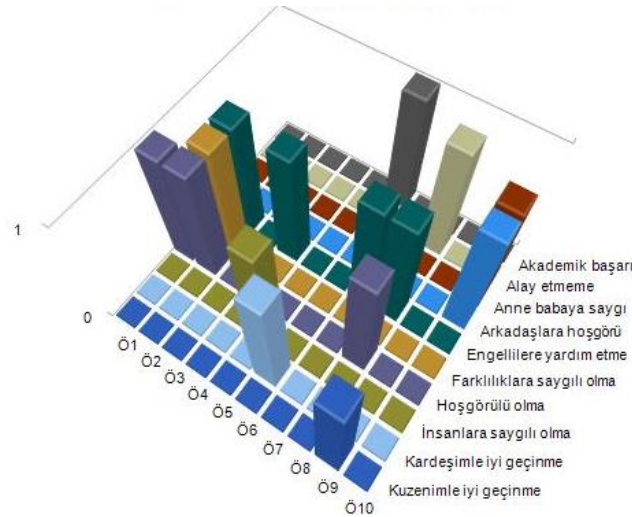
"En çok bu etkinliklerde hoşgörü değerini kazandım. Farklı da olsa bir insan, hoşgörülü olmalıyız." Ö:7

"Hoşgörü ve saygı değerini kazandım." Ö:9

Öğrencilerin Etkinlik Sonrasında Hayatlarındaki Değişimler

Grafik 3'te öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonrasında hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğu ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 3. Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler Sonrasında Hayatlarındaki Değişimler

Grafik 3 incelendiğinde öğrencilerin çoğu ($f: 4$) uygulanan etkinlikler sayesinde günlük hayatlarında engelli bireylere yardım etmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca uygulanan etkinlikler sayesinde öğrenciler günlük hayatlarında; kuzeniyle ve kardeşiyle iyi geçinmeye başlama ($f: 1$), insanlara saygılı davranma ($f: 1$), insanlara karşı hoşgörülü olma ($f: 3$), farklılıklara saygılı olma ($f: 1$), arkadaşlarına hoşgörülü olma ($f: 1$), anne babaya saygı gösterme ($f: 1$), kimseyle alay etmeme ($f: 1$) ve akademik başarısında artma ($f: 1$) gibi değişikliklerin olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Ben hoşgörülüydüm. Ancak derslerden sonra daha çok hoşgörülü olmaya başladım. Engelli arkadaşıma daha yardımcı oluyorum. Onun merdivenlerde inmesine yardım ediyorum. Farklılıklara saygılı oldum." Ö:2

"Evet, evet çok değişiklik oldu. Anneme, babama, kardeşime, akrabalarım hoşgörülü davranmaya başladım. Kardeşimin hatalarını hoşgörü ile karşılıyorum artık." Ö:3

"Engellilere nasıl davranılacağını bilmiyordum. Bu ders sayesinde engellilere yardım etmeyi öğrendim. Mesela H. arkadaşımız tekerlekli sandalyeye oturdu. H.'ne nasıl yardım edilmesi gerektiğini öğrendim." Ö:4

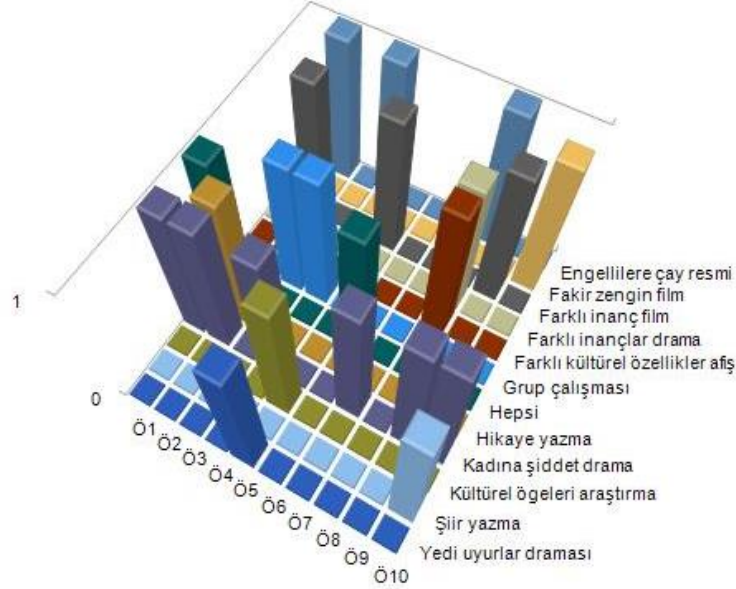
"Öğretmenim H. yaptığımız etkinlik sayesinde engellilere yardım etmeyi öğrendim. Öğretmenim geçen bizim köyde bir engelli vardı. Yürüyemiyordu. Tekerlekli sandalyedeydi. Her yer çamur olmuştu. Tekerlekli sandalye ile geçemiyordu. Bende babama söyledim. Babamla birlikte yardım ettik." Ö:7

"Evet, değişiklikler oldu. Mesela benim bir kuzenim var. Beni çok kızdırıyor. Artık ona karşı hoşgörülü davranıyorum." Ö:9

Öğrencilerin Severek Yaptıkları Etkinlikler ile İlgili Görüşleri

Grafik 4'te öğrencilerin severek yaptıkları etkinlikler ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 4. Öğrencilerin Severek Yaptıkları Etkinlikler ile İlgili Görüşleri

Grafik 4 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 6) kadına şiddet ile ilgili dramayı severek yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından; yedi uyurlar dramasını (f: 1), şiir yazma etkinliğini (f: 1), kültürel öğeleri araştırma etkinliğini (f: 1), hikâye yazma etkinliğini (f: 1), grup çalışmalarını (f: 2), farklı kültürel özellikler ile ilgili afiş yapmayı (f: 1), farklı inançlara yönelik dramayı (f: 1), farklı inançlar ile ilgili kısa filmi (f: 3), farklı sosyo-ekonomik durum ile ilgili kısa filmi (f: 1) ve engelliler ile ilgili çayla resim yapmayı (f: 3) severek yaptıkları belirtilmiştir. Ayrıca iki öğrenci tarafından tüm etkinliklerin sevilerek yapıldığı belirtilmiştir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Ben hiçbirini sevmeyerek yapmadım. Ama en çok kadına şiddet ile ilgili E. 'lerin yaptığı tiyatroyu çok sevdim. Kimsenin kadına şiddet yapmaya hakkı yok. Engelliler ile hikâye yazdık. Onu da çok sevdim." Ö:2

"Grupça yaptığımız etkinlikleri çok sevdim. Çok iyi şeyler yaptık." Ö:3

"En çok kadına şiddet ile ilgili yaptığımız dramayı sevdim. Orada çok eğlendim ve iyi oynadım. Grup çalışmaları çok iyidi. Bir de çayla resim yaptık ya. Onu çok sevdim, çok güzel oldu." Ö:4

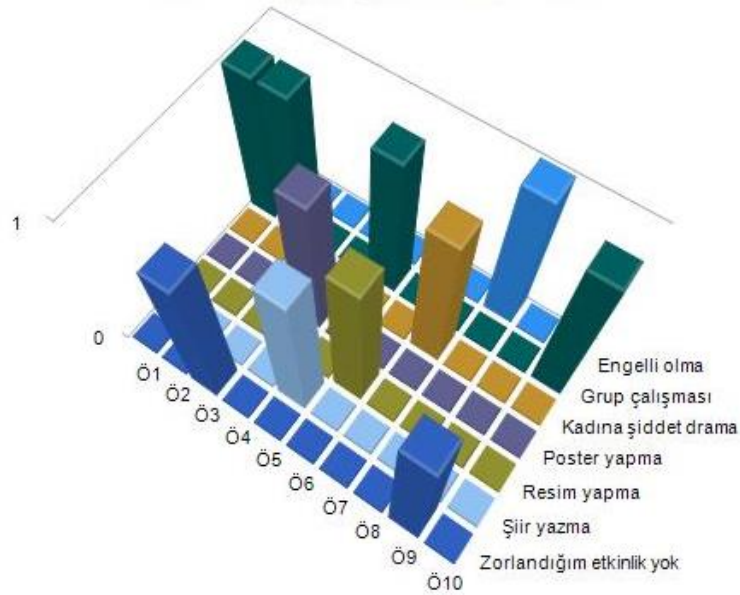
"En başta yaptığımız oyun var ya. Pepuk kuşu ile ilgili oyun. En çok onu severek yaptım. Ayrıca yaptığımız afişte çok güzeldi. Çok severek yaptım." Ö:8

"Kadına şiddet ile yaptığımız dramayı çok sevdim. İnançlarla ilgili bir film izledik ya öğretmenim, onu da çok sevdim." Ö:9

Öğrencilerin Zorlanarak Yaptıkları Etkinlikler ile İlgili Görüşleri

Grafik 5'te öğrencilerin zorlanarak yaptıkları etkinlikler ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 5. Öğrencilerin Zorlanarak Yaptıkları Etkinlikler İle İlgili Görüşleri

Grafik 5 incelendiğinde öğrencilerin çoğu ($f: 4$) grup çalışması yaparken zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından; şiir yazma ($f: 1$), resim yapma ($f: 1$), poster yapma ($f: 1$), kadına şiddet drama ($f: 1$) ve engelli olma ($f: 1$) ile ilgili yapılan etkinliklerde zorlanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca iki öğrenci tarafından herhangi bir etkinlikte zorlanılmadığı belirtilmiştir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Grup çalışmasında zorlandım. Herkes kendi istediği gibi olsun istiyordu. Bence herkesin fikri alınarak yapılabilirdi. Daha güzel olurdu." Ö:2

"Hiçbir etkinlikte zorlanmadım. Hepsini severek yaptım. Çok güzel etkinliklerdi." Ö:3

"Siz bizden İngilizce poster yapın dediniz ya. En çok onda zorlandım." Ö:4

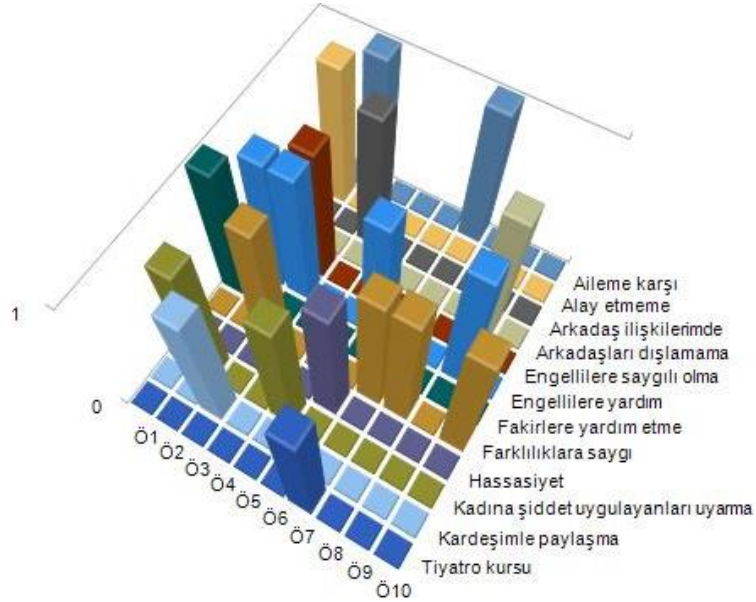
"Huriye, Duriye, Nuriye ile ilgili dramada çok zorlanmıştım. Onunla ilgili çok çalıştık. Oyun oynarken bazı arkadaşlarımız unuttular." Ö:7

"Tüm etkinlikler kolaydı. Hiçbir etkinlikte zorlanmadım öğretmenim." Ö:9

Etkinliklerin Günlük Hayattaki Yeri

Grafik 6'da öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonrasında günlük hayatlarında nerede kullanabilecekleri ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 6. Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler Sonrasında Günlük Hayatlarında Nerede Kullanabilecekleri İle İlgili Görüşleri

Grafik 6 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 4) uygulanan etkinlikler sonrasında günlük hayatlarında farklı kültürel özellikteki bireylere saygı duyacaklarını ve çevrelerindeki engelli bireylere yardım edeceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinlikler sonrasında günlük hayatlarında; tiyatro kursunda (f: 1), kardeşleriyle oyuncaklarını paylaşmada (f: 1), kadına şiddet uygulayanları uyarmada (f: 2), farklı kültürel özellikteki bireylere karşı hassasiyet göstermede (f: 1), fakirlere yardım etmede (f: 1), engelli bireylere karşı saygılı olmada (f: 1), arkadaşlarıyla oyun oynarken onları dışlamamada (f: 1), arkadaşlarıyla ilişkilerinde (f: 1), farklı kültürel özelliklere sahip bireylerle alay etmemede (f: 1) ve ailesine karşı (f: 1) kullanacaklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Kadına şiddet uygulasa birisi hem uyarırım. Polisi ararım. Bir de engellilere yardım ederim artık. Onlara yardımcı olurum." Ö:2

"Günlük hayatta kullanıyorum. Örneğin ben burada paylaşmayı öğrendim. Evde her şeyimi kardeşimle paylaşıyorum. Çevremdeki engelli arkadaşlarıma saygılı oluyorum ve onlara yardım etmeye çalışıyorum." Ö:3

"Mesela arkadaş ilişkilerimde kullanıyorum. Daha iyi olmaya çalışıyorum. Sınıfımıza yabancı biri geldiğinde ona saygılı oluyorum." Ö:4

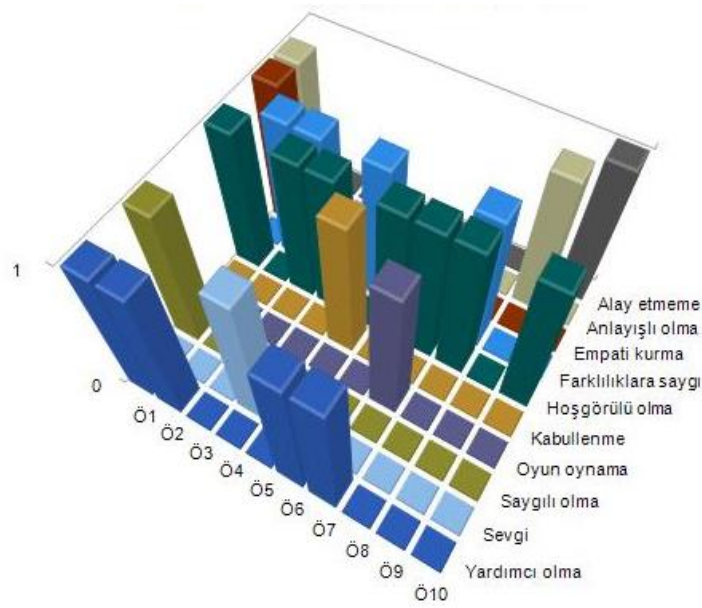
"Öğretmenim tiyatro kursunda yardımcı oldu. Orada buradaki oyunları oynuyoruz. Yeni fikirler söyledim. Engellilere, inançlara, fakirlere saygılı olmaya başladım." Ö:7

"Günlük hayatta kullanırım. Engelli arkadaşıma yardım ediyorum, onu dışlamıyorum." Ö:9

Etkinlikler Sonrası Duygu ve Düşüncelerde Değişim

Grafik 7'de öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonrasında farklı kültürel özelliklere sahip bireyler ile ilgili duygu ve düşüncelerinde nasıl bir etki oluşturduğu ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 7. Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler Sonrasında Farklı Kültürel Özelliklere Sahip Bireyler ile İlgili Duygu ve Düşüncelerinde Nasıl Bir Etki Oluşturduğu İle İlgili Görüşleri

Grafik 7 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 7) farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı hoşgörülü olacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı; yardımcı olacaklarını (f: 4), sevgiyle yaklaşacaklarını (f: 1), saygılı olacaklarını (f: 1), onlarla oyun oynayacaklarını (f: 1), onları oldukları gibi kabulleneceklerini (f: 1), farklılıklarına saygı duyacaklarını (f: 3), onlara karşı empati kuracaklarını (f: 1), anlayışlı olacaklarını (f: 2) ve alay etmeyeceklerini (f: 1) belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Onlara yardımcı olmalıyız. Engellilere fakirlere yardımcı olmalıyız. Farklı dindakilere, dildekilere saygılı olmalıyız." Ö:2

"Duygu ve düşüncelerimde farklılık oldu. Farklı inançtakilere daha hoşgörülü davranmaya başladım, daha saygılı olmaya başladım." Ö:3

"Ben daha önceden farklı kültürdeki insanları sevmiyordum. Bu dersi işledikten sonra farklı insanları sevmeye başladım. Onlara hoşgörülü olmaya başladım." Ö:4

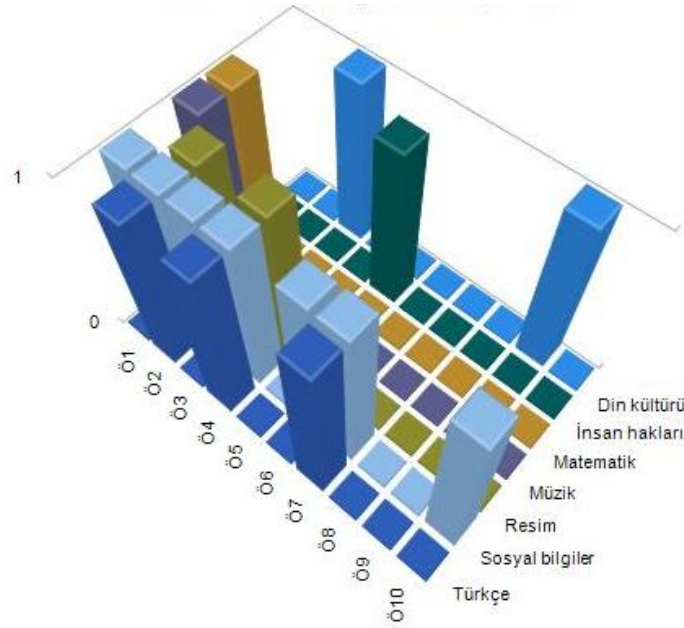
"Öğretmenim ben önceden, dilencilerden iğreniyordum. Bu sene fakirlik zenginlik etkinliğinden sonra onlara yardımcı olmaya başladım. Engellilerle oyun oynuyorum. Artık farklı insanlara daha hoşgörülüyim." Ö:7

"Çevremizde farklı inançta, farklı dili konuşan, fakir, zengin insanlar olabilir. Biz herkese karşı anlayışlı olmalıyız." Ö:9

Etkinliklerin Okul Hayatında Kullanımı

Grafik 8'de öğrencilerin uygulanan etkinlikler sonrasında öğrendiklerini hangi ders veya derslerde kullanabilecekleri ile ilgili görüşleri verilmiştir.

Grafik 8. Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler Sonrasında Öğrendiklerini Hangi Ders veya Derslerde Kullanabilecekleri ile İlgili Görüşleri

Grafik 8 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 7) uygulanan etkinlikler sonrasında öğrendiklerini sosyal bilgiler dersinde kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinlikler sonrasında öğrendiklerini Türkçe (f: 3), resim (f: 2), müzik (f: 1), matematik (f: 1), insan hakları (f: 1) ve din kültürü (f: 2) derslerinde kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Daha çok Türkçe, sosyal bilgilere, resme uygun. Türkçe'de hikaye yazarız. Sosyal bilgilerde farklı kişilerin yemeklerini ve giysilerini öğrenebiliriz. Derste çay ile resim yaptık. Başka şeylerle de resim yapabiliriz. Engelliler ve fakirlerle..." Ö:2

"Uyguladığımız etkinlikler, daha çok sosyal bilgiler dersine uygun. Orada daha çok grup çalışması yapıyoruz. Farklılıkları öğreniyoruz. Din kültürüne de uygun. Orada da farklı inançları öğrendik." Ö:3

"Bence sosyal bilgiler ve Türkçe dersine daha uygun. Orada farklı kültürlerle ilgili bilgi ediniyoruz. Resim dersinde de yapılabilir." Ö:4

"Bence Türkçe ve sosyal bilgiler dersine daha uygun. Daha güzel etkinlikler yapıyoruz." Ö:7

"Daha çok din kültürü dersine uygun bence. Çünkü din kültürü dersinde hoşgörü olmamız gerektiğini öğretmenimiz söylüyor." Ö:9

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Öğrencilerin çoğu uygulanan etkinlikler sayesinde yeni bilgiler öğrendiklerini belirtmişlerdir. Araştırmada öğrencilere, farklı kültürel özellikler ile ilgili bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle, öğrenciler tarafından böyle bir görüşün belirtildiği düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler tarafından uygulanan etkinliklerde; saygılı olmayı öğrendiklerini, keyif aldıklarını, derslere ilgilerinin arttığını, hoşgörülü olmayı öğrendiklerini, derse heyecanlanarak başladıklarını, farklı inançları tanıdıklarını, farklı fikirleri dinlediklerini, etkinlikleri çok beğendiklerini ve dersleri çok sevdiklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler, uygulanan etkinliklerde en çok hoşgörü değerini kazandıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca dayalı olarak, uygulanan etkinliklerin öğrencilere hoşgörü değerini kazandırdığı söylenebilir. Hoşgörü insanların davranışlarını anlayışla karşılayıp hoş görme, sert ve katı hükümlü olmama, müsâmaha olarak tanımlanmıştır (Ayverdi, 2006, s. 1289). Başka bir anlatımla hoşgörü; olaylara, durumlara ve düşüncelere farklı bakış açılarından bakarak daha esnek bir yaklaşım göstermeyi içermektedir. İnsanlar hoşgörü sayesinde, diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilir ve böylelikle uyumlu bir yaşam sağlayabilirler (Chongruksa, Prinyapol, Wadeng, & Padungpong, 2010). Bu bakımdan uygulanan etkinliklerde öğrencilerin daha çok hoşgörü değerini kazandıklarını belirtmeleri araştırmacılar tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Yirmi birinci yüzyılda eğitimin amaçlarından birisi de öğrencilere demokratik değerleri kazandırmaktır (Aslan, 2017b). Bu değerlerden birisi de hoşgörü değeridir. Öğrenciler tarafından çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler sayesinde hoşgörü değerini kazandıklarının belirtilmesi, çokkültürlü eğitimin günümüzdeki eğitimin amaçlarından biri olan demokratik değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesine katkı sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinlikler sayesinde farklılıklara saygılı olma, saygı, yardımlaşma ve sevgi değerlerini kazandıklarını belirtmişlerdir. Yiğittir (2012) tarafından yapılan görüşmede, öğrencilere hangi değerlere önem verdikleri sorulmuş ve öğrenciler tarafından saygılı olma, yardımseverlik, temizlik, sevgi, iyi insan olma, hoşgörü, kötü sözlerden uzak durma, dürüstlük gibi değerlere önem verdikleri belirtilmiştir. Aynı şekilde Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğrenciler okul ortamlarında sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, sorumluluk gibi değerleri kazandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin çoğu uygulanan etkinlikler sayesinde günlük hayatlarında engelli bireylere yardım etmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Engelli bireyler, hayatlarını idame ettirirken birçok problemle karşılaşmaktadırlar. Engelli bireylerin sosyal hayata katılmalarında en büyük engellerin başında ulaşım ve fiziksel çevre (kamu binaları, rampalar, kaldırımlar vb.) problemleri gelmektedir (Sözen, 2017). Araştırmada, öğrencilerin engelli bireylerin yaşamış oldukları sorunlara yönelik bir farkındalık kazanmaları için çeşitli etkinlikler uygulanmıştır. Bu etkinlikler neticesinde öğrencilerin böyle bir görüş belirttikleri söylenebilir. Ayrıca uygulanan etkinlikler sayesinde öğrenciler günlük hayatlarında; kuzeniyle ve kardeşiyle iyi geçinmeye başlama,

insanlara saygılı davranma, insanlara karşı hoşgörülü olma, farklılıklara saygılı olma, arkadaşlarına hoşgörülü olma, anne babaya saygı gösterme, kimseyle alay etmeme ve akademik başarısının arttığı gibi değişikliklerin olduğunu belirtmişlerdir. Kaptan-Yarar (2015) tarafından yapılan doktora tez çalışmasında öğrenciler hoşgörü ile ilgili günlük hayatlarındaki değişiklikleri; hoşgörülü olmayı öğrenmek, yardım etmeyi, iyilik yapmayı öğrenmek, anlayışlı olmak, büyüklerime saygılı olmak, arkadaşlarıma lakap takmamak, kardeşlerimle iyi geçinmek, anne ve babamın sözünü dinlemek ve arkadaşlarıma iyi davranmak şeklinde dile getirmişlerdir. Bu da, yapılan bu araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin çoğu kadına şiddet ile ilgili dramayı severek yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından; Yedi Uyurlar dramasını, şiir yazma etkinliğini, kültürel öğeleri araştırma etkinliğini, hikâye yazma etkinliğini, grup çalışmalarını, farklı kültürel özellikler ile ilgili afiş yapmayı, farklı inançlara yönelik dramayı, farklı inançlar ile ilgili kısa filmi, farklı sosyo-ekonomik durum ile ilgili kısa filmi ve engelliler ile ilgili çayla resim yapmayı severek yaptıkları belirtilmiştir. Ayrıca iki öğrenci tarafından tüm etkinliklerin sevilerek yapıldığı belirtilmiştir. Bu sonuç da gösteriyor ki, öğrenci merkezli yapılan etkinlikler öğrenciler tarafından sevilerek yapılmaktadır. Bu bakımdan, öğretme-öğrenme ortamında çokkültürlü eğitime dayalı olarak öğrenciyi merkeze alan etkinliklerin uygulanması, öğrencilerin okula ve derslere karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlayabilir. Nitekim Kaptan-Yarar (2015) tarafından yapılan çalışmada da, benzer bir sonuç elde edilmiştir. Öğrenci merkezli etkinliklerde, öğrencilerin derse aktif katılmaları ve ürün ortaya koymaları öğrencilerin etkinlikleri severek yapmalarına neden oluyor denebilir. Araştırmacı tarafından etkinlikler uygulanırken, öğrencilerin derse severek katıldıkları gözlenmiştir. Öğrenciler yapılan etkinliklerin bazılarında zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler, grup çalışması, şiir yazma, resim yapma, poster yapma, kadına şiddet drama ve engelli olma ile ilgili yapılan etkinliklerde zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca iki öğrenci tarafından herhangi bir etkinlikte zorlanılmadığı belirtilmiştir.

Öğrencilerin çoğu uygulanan etkinlikler sonrasında günlük hayatlarında farklı kültürel özellikteki bireylere saygı duyacaklarını ve çevrelerindeki engelli bireylere yardım edeceklerini belirtmişlerdir. Farklılıklara saygı, her farklılığı doğal olarak görmek sadece insan olduğu için bireye saygı duymak olarak tanımlanmıştır (Topçubaşı, 2015). Öğrenciler tarafından farklı kültürel özelliklere sahip bireylerin farklılıklarına saygı duyacaklarını belirtmeleri araştırmacılar tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Uygulanan etkinliklerde, öğrencilere farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı saygılı ve hoşgörülü olmaları, onlara yardımcı olmalarına yönelik etkinlikler uygulanmıştır. Bu sonuca dayalı olarak, uygulanan etkinliklerin öğrenciler üzerinde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinlikler sonrasında günlük hayatlarında; tiyatro kursunda, kardeşiyle oyuncaklarını paylaşmada, kadına şiddet uygulayanları uyarmada, farklı kültürel özellikteki bireylere karşı hassasiyet göstermede, fakirlere yardım etmede, engelli bireylere karşı saygılı olmada, arkadaşlarıyla oyun oynarken onları dışlamamada, arkadaşlarıyla ilişkilerinde, farklı kültürel özelliklere sahip bireylerle alay etmemede ve ailesine karşı kullanacaklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin çoğu farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı hoşgörülü olacaklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında, öğrencilerin farklı kültürel

özelliklere sahip bireylere karşı hoşgörü değerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı hoşgörülü davranacaklarının belirtilmesi araştırmacı tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bu sonuca dayalı olarak, çokkültürlü eğitimin öğrencilerin hoşgörü değerini geliştirdiği söylenebilir. Özellikle günümüzde insanlar arasında farklılıklarından dolayı çeşitli sorunların yaşandığı görülmektedir. Bu sorunların giderilmesinde çokkültürlü eğitimin önemli bir yeri vardır. Çokkültürlü eğitim, bireyler arasındaki farklılıkların doğal olduğunu kabul etmekte ve öğretme-öğrenme sürecinde bu farklılıklara göre düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır (Aydın, 2013; Banks, 2013). Ayrıca çokkültürlü eğitim ile birlikte öğrencilere hoşgörü, farklılıklara saygı, sevgi gibi demokratik değerler kazandırılmaktadır (Aslan, 2017a). Bu bakımdan öğretmenler tarafından, öğretme-öğrenme ortamında çokkültürlü eğitime dayalı etkinliklerin uygulanması öğrencilere demokratik değerleri kazandırabilir. Ayrıca öğrenciler farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı; yardımcı olacaklarını, sevgiyle yaklaşacaklarını, saygılı olacaklarını, onlarla oyun oynayacaklarını, onları oldukları gibi kabulleneceklerini, farklılıklarına saygı duyacaklarını, onlara karşı empati kuracaklarını, anlayışlı olacaklarını ve alay etmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin çoğu uygulanan etkinlikler sonrasında öğrendiklerini sosyal bilgiler dersinde kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler eğitimi; bireyin kendini, fiziksel ve sosyal çevresini anlamasına, onlara karşı olumlu tutum ve değerler geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Doğanay, 2009). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kültürel özellikler tanıtılmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin böyle bir görüş belirttikleri düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler uygulanan etkinlikler sonrasında öğrendiklerini Türkçe, resim, müzik, matematik, insan hakları ve din kültürü derslerinde kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Kaptan-Yarar (2015) tarafından yapılan araştırmada da, öğrenciler tarafından yapılan etkinliklerin Türkçe, sosyal bilgiler, matematik, fen ve teknoloji başta olmak üzere tüm derslerde kullanılabilirliği belirtilmiştir. Kan (2012) tarafından yapılan doktora tez çalışmasında, öğrenciler grupla zihin haritası uygulamasının Türkçe, fen ve teknoloji, bütün dersler, İngilizce, teknoloji tasarım ve sosyal bilgiler derslerine uygun olacağını belirtmişlerdir.

Öneriler

➤ Çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler sayesinde öğrenciler, çevrelerindeki farklı kültürel özellikleri öğrendiklerini, saygılı olmayı öğrendiklerini, derslere ilgilerinin arttıklarını, hoşgörülü olmayı öğrendiklerini, farklı inançları tanıdıklarını, farklı fikirleri dinlediklerini vb. belirtmişlerdir. Çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler öğrencilere birçok katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecinde çokkültürlü eğitim ile ilgili etkinlikleri uygulamaları faydalı olacaktır.

➤ Öğrenciler tarafından uygulanan etkinlikler neticesinde hoşgörülü olma, farklılıklara saygılı olma, saygı, yardımlaşma ve sevgi değerlerini kazandıkları belirtilmiştir. Çokkültürlü eğitime dayalı olarak uygulanan etkinlikler sayesinde öğrenciler demokratik değerleri kazanmaktadırlar. Bu bakımdan, öğretim programlarının çokkültürlü eğitime göre hazırlanması öğrencilerin demokratik değerleri kazanmalarını kolaylaştıracaktır.

➤ Öğrenciler tarafından, öğrenciyi sınıf içerisinde aktif kılan, öğrenci merkezli etkinliklerin severek yapıldığı belirtilmiştir. Öğretmenler tarafından sınıf içerisinde öğrenci merkezli, çokkültürlü eğitimi dikkate alan etkinliklerin yapılması öğrencilerin derslere yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştireceği gibi motivasyonlarının artmasını da sağlayabilir.

➤ İlkokul öğretim programlarının çokkültürlü eğitime dayalı olarak disiplinlerarası öğretim yaklaşımını temele alarak düzenlenmesi faydalı olacaktır.

Summary

Purpose and Significance: Multicultural education is education based on democratic values and aims, cultural pluralism, social justice and social, personal and intellectual development of students (Nieto & Bode, 2011). Multicultural education refers to the dimension of education in multiculturalism. It is an educational reform that ensures that all students equally benefit from education without considering their differences (language, religion, race, age, gender, economic level, social class) (Banks, 2013). Today, countries with multicultural structures make arrangements by taking these differences into account in curricula. When the literature in Turkey is examined, it is not possible to find a research on the opinions of primary school 4th grade students on activities performed on the basis of multicultural education. This was considered as an omission by the researchers. As our country has a multicultural structure, it is important to take the opinions of students on multicultural education. When education programs are prepared, it is necessary to ask the opinions of students who are one of the major stakeholders. As a consequence, the results of this research shall contribute to organizing education programs by taking to account multicultural education. Furthermore it is considered that these research results shall shed a light for program development specialists and the classroom teachers. The purpose of this research is to determine the views of the 4th grade students of primary school on activities based on multicultural education.

Methods: In the research, as one of the qualitative research designs, phenomenology was used. Phenomenological research is a research design aiming to bring forward the perceptions and experiences of individuals from their own perspective (Ersoy, 2016). As the opinions of children on multicultural education were to be put forth in this research, phenomenological design was used. The participants of the research consist of 10 students from the 4th grade of primary school in a province of the Eastern Anatolian Region during the school year of 2015-2016. Convenience sampling method as one of purposeful sampling was used in the research. In the research, data was collected using a semi-structured interview form as one of the interview methods. Just as in the structured interviews, there are predetermined questions. However the difference of this method is in the questions which do not follow a specific order and the possibility to ask additional questions that are not predetermined (Bilim, 2015). In the research, interview questions were created by screening the related literature. The student interview form was examined by two classroom teachers and 4th grade students and necessary arrangements were made based on feedback from the teachers and students. An interdisciplinary instruction schedule was prepared and this program was implemented to the students. Themes were set by taking to account the definition of multiculturalism made by APA (2002) and the characteristics of the fourth grade students. These themes are individual and society, gender, ethnic identity and descent, language, faith, socio-economic situation, disability. The dimensions of attainment, content and teaching-learning process were formed by connecting with eight disciplines. After implementing the interdisciplinary education program developed on the basis of multicultural education, the opinions of the students on the activities were received. As one of the qualitative analyses, descriptive analysis was used in the analysis of the data. Descriptive analysis s made by taking as basis questions, topics or themes stated in data

collection tools such as observation, interview and documents (Ekiz, 2009, s. 75). Coding was made by taking the questions in the interview from as basis and these codes were brought together to form themes based on questions. Various strategies were used to ensure validity and reliability in the research. Verifiability, transferability, consistency and confirmability methods have been used to ensure validity and reliability in the research.

Results and Discussion: As a result of the research most of the students have indicated that they had learned new information thanks to the activities which were implemented, that they had acquired tolerance, that they started to help disabled persons in their daily lives, that they would be pleased to act on the drama concerning violence to women, that they would feel respect for individuals with different cultural characteristics and that they would help disabled individuals around them and at they could use what they learned in the social studies lessons. Similar results are obtained in the research conducted by Kaptan-Yarar (2015), Yiğittir (2012) and Karaduman (2013).

Kaynakça

- Açıkalın, M. (2010). Sosyal bilgiler eğitiminde yeni yaklaşımlar: Çokkültürlü ve küresel eğitim. *İlköğretim Online*, 9(3), 1226-1237.
- Akman, Y., & Akman-İmamoğlu, G. (2017). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumunun sosyal zekâ algısına göre incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), 34-48.
- APA (2002). *Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists*. <http://www.apa.org/pi/oema/resources/policy/multicultural-guidelines.aspx>. Erişim Tarihi: 28/10/2014.
- Arslan, S. (2016). Çokkültürlü eğitim ve Türkiye: mevcut durum, beklentiler, olasılıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 412-428.
- Arslan, M. (2007). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 41-61.
- Aslan, S. (2017a). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 231-253.
- Aslan, S. (2017b). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 163-175.
- Ateş, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime yönelik algı ve farkındalıkları (Kocaeli örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Aybek, B., & Aslan, S. (2015). *Examination of the relationship between the critical thinking dispositions of prospective teachers and their attitudes towards multicultural education trends*. 3. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi (22-24/Ekim/2015), Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları*. Ankara: Nobel.
- Ayverdi, İ. (2006). *Misalli Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Banks, J.A. (2013). *An introduction to multicultural education*. New Jersey: Pearson Education.
- Banks, J.A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W.D., Irvine, J.J., Nieto, S., Schofield, J. W., & Stephan, W.G. (2001). *Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society*. Washington: Center for Multicultural Education, University of Washington.
- Başarır, F. (2012). *Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin ve öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi (Erciyes Üniversitesi Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Başarır, F., Sarı, M., & Çetin, A. (2014). Öğretmenlerin çokkültürlü algılarının incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 91-110.
- Başbay, A., & Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 30-43.
- Berg, B.L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Ally and Bacon.

- Bilim, Y. (2015). Görüşme tekniği. A. Yüksel, A. Yanık, & R. Ayazlar (Edt.), *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, analizler, araştırmalar* (ss. 235-246). Ankara: Seçkin.
- Boydak-Ozan, M., & Şengür, D. (2017). Öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ve anadilde eğitim hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 113-121.
- Brooks, J.G. (1990). Teachers and students: Constructivists forging new connections. *Educational Leadership*, 47, 68-71.
- Bulut, C. (2014). *Öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Carlson, H.L. (1999) From practice to theory: a social constructivist approach to teacher education. *Teachers and Teaching*, 5(2), 203-218.
- Chongruksa, D., Prinyapol, P., Wadeng, Y., & Padungpong, C. (2010). Storytelling: program for multicultural understanding and respect among Thai-Buddhist and Thai-Muslim students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5(2010), 282-288.
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Çengelci, T., Hancı, B., & Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Edt.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 226-254). Ankara: Pegem.
- Durmuş, G. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık ve çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Anı.
- Ergin, S. (2000). Çağdaş müzik eğitimi ve temel özellikleri (Çok kültürlü müzik eğitimi). *Müzikte 2000 Sempozyumu*, <http://www.kultur.gov.tr>. Erişim Tarihi: 15.04.2015.
- Ersoy, A.F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban & A. Ersoy (Edt.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (ss. 51-104). Ankara: Anı.
- Gay, G. (1994). *A synthesis of scholarship in multicultural education*. <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrshp/le0gay.htm#author>. Erişim Tarihi: 11.04.2015.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B., & Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-yöntem-analiz*. Ankara: Seçkin.
- Harris, K.R., & Graham, S. (1994). Constructivism: Principles, paradigms and integration. *The Journal of Special Education*, 28(3), 233-247.
- Johnson, B., & Christensen, L. (2012). *Educational research quantitative, qualitative and mixed approaches*. London: SAGE.

- Kan, A.Ü. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde bireysel ve grupla zihin haritası oluşturmanın öğrenci başarısına, kalıcılığa ve öğrenmedeki duyuşsal özelliklere etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Kaptan-Yarar, S. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi* (Yayımlanmamış doktora tezi) Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kathryn, H.A. (1998). Social constructivism and the school literacy learning of students of diverse backgrounds. *Journal of Literacy Research*, 30(2), 297-319.
- Marangoz, G. (2014). *Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı algıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative research and case study applications in education*. San Fransisco: Jossey-Bass Publishers.
- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new materials*. Thousand Oaks: Sage.
- Mwonga, C. (2015). *Multicultural Education: New Path Toward Democracy*, <http://www.maclester.edu/educationreform/publicintellecualessay/CarolineM.pdf>. Erişim tarihi: 19.06.2016.
- Nieto, S., & Bode, P. (2011). *Affirming diversity: the sociopolitical context of multicultural education*. Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Polit, D.F., & Back, C.T. (2010). Generalization in quantitative and qualitative research: Myths and strategies. *International Journal of Nursing Studies*, 47, 1451-1458.
- Sözen, H. (2017). *Engelli vatandaşların kamu hizmeti almada karşılaştığı sorunlar: Konya ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şimşek, N. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve öğretime eleştirel bir yaklaşım. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 3(5), 115-139.
- Taştekin, E., Yükçü-Bozkurt, Ş., İzoglu, A., Güngör, İ., Uslu-Işık, A.E., & Demircioğlu, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının ve algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-20.
- Topçubaşı, T. (2015). *Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Türkan, A., Aydın, H., & Öner, S.S. (2016). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile epistemolojik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim-Online*, 15(1), 148-159.
- Yanık, C. (2012). *Dünyadaki çokkültürlülük tartışmaları bağlamında Türkiye'de çokkültürlülük eleştirel bir bakış* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yaşar-Ekici, F. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının kültürel zeka düzeyleri ve çok kültürlü eğitime yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1941-1946.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin rokeach ve schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons license Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. Consultation is possible at <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>